

گزارشی از کتابهای کلیات در هجده دوره کتاب سال

محمد رضایی

می‌کند. در این سال از مجموع ۶۸ عنوان کتاب حوزه کلیات که ۵۴ عنوان آن را تألیف و مابقی را ترجمه و تصحیح تشکیل می‌داد، دو کتاب از سوی هیأت‌دوران برگزیده شد: کتاب فرهنگ گیل و دیلم تألیف محمود پاینده که انتشارات امیرکبیر آن را منتشر کرد و کتاب مدخل تاریخ شرق اسلامی تألیف زان سوازه و ترجمه نوش‌آفرین انصاری که دکتر علی‌اصغر حلبی ویرایش آن و مرکز نشر دانشگاهی چاپ آن را برعهده داشت. از ویژگیهای فرهنگ گیل و دیلم تنظیم به روش فارسی - گیلکی، آوانوشت واژگان و ذکر شواهد و نمونه‌های کاربردی واژه‌ها (نظیر شعر، مثل اصطلاح و...) است. مؤلف سخت‌کوش، نام جاهلی را که واژه در آنجا بیشتر زبانه مردم است، با علایم اختصاری مشخص کرده است و با تکیه بر اینها و باوردشهای گیل و دیلم کوشیده است تا به شناخت آداب و سنن گیلکان کمک کند. از جنبه‌های ارزشمند فرهنگ حاضر، تقسیم‌بندی مفردات هر عنوان گسترده زیر همان عنوان است.

در خصوص کتاب مدخل تاریخ شرق اسلامی نیز باید گفت از آنجا که با توجه به گستردگی ابعاد پژوهشها و وسعت منابع، کتاب‌شناسی تحلیلی در موضوعات مختلف ضروری به نظر می‌رسد، این کتاب از نمونه‌های برجسته این‌گونه آثار به‌شمار می‌رود و تلاش مترجم برای این مهم ستودنی است. مطالب کتاب در سه بخش و بیست و پنج فصل تنظیم شده است. بخشهای کتاب منابع تاریخ اسلامی، ابزار تحقیق آثار عمومی و کتابشناسی تاریخی را شامل می‌شود و در فصول بیست و پنج‌گانه کتاب، منابع مختلفی که در شناخت ابعاد گوناگون تاریخ شرق اسلامی به کار پژوهشگران می‌آیند به دقت تحلیل شده است.

در هفتمین دوره کتاب سال، یعنی سال ۶۸، آمارها نشان‌دهنده کاهش ۷۵ درصدی عناوین کتابهای کلیات بود. در این سال تنها ۱۷ کتاب در زمینه کلیات منتشر شد که ۱۰ عنوان آن تألیف و ۷ عنوان ترجمه بود. از بین این تعداد، هیأت‌دوران دو کتاب را برگزید: کتاب‌شناسی حافظ از مهرداد نیکنام که شرکت انتشارات علمی و فرهنگی آن را منتشر کرد و المعجم المفهرس للافظاء الاحصول من الکافی که علی‌رضا برازش تهیه آن را برعهده داشت. کتابشناسی حافظ الگویی مناسب برای تدوین «کتابشناسی مشاهیر» یا «کتابشناسی پدیدآورنده» است و نیز منبع سودمندی برای آگاهی حافظ‌شناسان و حافظ‌دوستان. کتاب در دو بخش اصلی سامان یافته است. بخش اول، آثار فارسی، عربی، ترکی قدیمه

هرسال در ایام دهه فجر و طی مراسمی، بهترین کتابهای چاپ شده در رشته‌های مختلفه پس از بررسی اسانید و صاحب‌نظران و هیأت‌دوران انتخاب و معرفی می‌شود. بررسی و گزینش «کتاب سال» از سال ۶۲ در کشور آغاز شد. در نخستین دوره‌ها، موضوع «کلیات» برای کتابها در نظر گرفته نشده بود و آمار از سه سال اول برگزاری کتاب سال یعنی سالهای ۶۲، ۶۳ و ۶۴ در حوزه کلیات در دست نیست. در سه دوره نخست برگزاری کتاب سال کتابهای برگزیده در سه موضوع کلی علوم و معارف اسلامی حدیث و رجال، حکمت و عرفان و کلام و منطق تفسیر قرآن و علوم قرآنی، تاریخ اسلام و سیره، علوم و فنون (بیشکی، فنی و مهندسی، علوم کشاورزی)، هنر و ادبیات کودکان و نوجوانان بود. از سال ۱۳۶۵، یعنی از دوره چهارم، معرفی و انتخاب کتاب سال در موضوع کلیات نیز در دستور کار قرار گرفت. اما هیچ‌یک از ۲۲ کتاب ارسالی این حوزه به دبیرخانه کتاب سال برگزیده نشد.

با نگاهی به آمار، در سال ۱۳۶۶، در پنجمین دوره

انتخاب کتاب سال شاهد رشد صد درصدی کتابهای حوزه کلیات

هستم، در این سال

۸۷ عنوان کتاب، که

۷۸ عنوان آن را

تألیف و مابقی آن را

(عنوان) ترجمه تشکیل

می‌داد. در دستور کار

هیأت‌دوران قرار گرفت و از

بین آنان کتاب فرهنگ لاوس

(عربی - فارسی) نوشته خلیل جر،

ترجمه دکتر طیبیان که انتشارات

امیرکبیر عهده‌دار نشر آن بود کتاب سال این

حوزه برگزیده شد. درواقع، فرهنگ لاوس

نخستین کتاب برگزیده «کتاب سال» در حوزه

کلیات است. اگرچه در طی سالهای اخیر، فرهنگهای

عربی به فارسی چندی تدوین یافته است که بدون نیاز به

ریشه کلمه می‌توان مستقیماً به ماده لغت مراجعه کرد و

معنای واژه موردنیاز را باز یافت، لکن فرهنگ حاضر به سبب

مامل‌سازی‌های مناسب و دقیق مورد توجه قرار گرفته و از

ویژگیهای مثبت آن، اعراب‌گذاری دقیق آن و نیز حروف روشن و

خوانایی آن است.

در عین حال، هرچند که در سال ۶۶ شاهد دو برابر شدن عناوین

کتابهای ارسالی کلیات به دبیرخانه کتاب سال بودیم، در سال ۱۳۶۷، آمارها

از کاهش ۲۰ درصدی عناوین کتابهای کلیات نسبت به سال قبل حکایت

اولین دوره مراسم کتاب سال جمهوری اسلامی ایران در سال ۶۲ برگزار شد. در سه سال اول، موضوع کلیات، در نظر گرفته نشد. بنابراین، آماری از انتخاب کتاب سال در موضوع کلیات طی سالهای ۶۲، ۶۳ و ۶۴ در دست نیست

اردو، پنجابی و سندی را دربردارد و بخش دوم شامل آثاری به بیست و پنج زبان دیگر است. جایزهای مختلف دیوان حافظ و نیز برگزیده‌های آن، شرحها، کتابهای مستقل و نیز بخشی از یک کتاب درباره حافظ، مقاله‌ها، پایان‌نامه‌های دکتر، نسخ خطی (با پایان قرن دهم)، تنظیم شعرهای حافظ برای آواز و حافظه در ادبیات کودکان، دامنه گسترده تنوع گردآورنده را نشان می‌دهد.

کتاب المعجم المفهرس لافانوا الاحول من الکافی از بهترین معاجم لفظی است که برای کتب حدیث تدوین شده است. مؤلف سخت‌کوش با مینا قرار دادن متن معتبری از اصول کافی و با انکا بر موازین فهرست‌نگاری، موجبات سهولت و سرعت دستیابی محققان را به تمامی کلمات مهم (اسامی و افعال) با توجه به ریشه آنها فراهم کرده است و نیز با ارائه یک جدول تطبیقی، محل هر باب را در مهم‌ترین شرحها تصحیحها، و ترجمه‌های اصول کافی به دست داده است. گفتنی است که معجمهای لفظی به جهت استقصای کامل و صرفه‌جویی در وقت محققان، ابزار ارزشمندی برای تحقیق است.

کاهشی عناوین کتابهای منتشره کلیات دیری نپایید و در هشتمین دوره برگزاری مراسم کتاب سال یعنی در سال ۶۹، این عنوانها، ۴ برابر نسبت به سال قبل افزایش یافت. در هشتمین دوره برگزاری کتاب سال، از مجموع ۶۹ عنوان کتاب در حوزه کلیات، ۵۴ عنوان تألیف و ۱۵ عنوان ترجمه بود. از این تعداد فقط یک کتاب به نام المعجم الاحصائی لافانوا القرآن الکریم (فرهنگ آماری کلمات قرآن کریم) تألیف و تحقیق دکتر محمود روحانی برگزیده شد که مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی (مشهد) آن را منتشر کرده بود.

در این کتاب، مؤلف با دقت و شایستگی بسیار در طی ده سال، فهرست تفصیلی جامع کلیه کلمات قرآن مجید را با تفکیک آیات میکی و مدنی فراهم آورده است. اطلاعات آماری دقیقی که به گواهی فهرست جدولهای کتاب، برای اولین بار در این معجم فراهم آمده است می‌تواند به منزله داده‌های اولیه فرضیه‌ساز مطالعات ریاضی - آماری قرآن قرار گیرد. دقت و نفاست کتاب و حسن سلیقه‌ای که در تدوین و تنظیم مسائل آن به کار رفته است، دوزیانه بودن مقدمه تحقیقی کتاب (فارسی و عربی) همراه با پیشگفتار انگلیسی، از دیگر مزایای این کتاب به حساب می‌آید.

از سوی دیگر، در سال ۷۰، یعنی نهمین دوره مراسم کتاب سال نیز، آمارها رشد بیش از حد درصدهی عناوین کتابهای این حوزه را نسبت به سال قبل نشان می‌دهد. در این سال، ۱۲۸ عنوان کتاب در دبیرخانه کتاب سال بررسی شد که ۱۱۷ عنوان آن را تألیف و مابقی را ترجمه تشکیل می‌داد. دو کتاب را هیأت‌دوران برگزیده اعلام کرد؛ کتاب نقد و توضیح متون؛ باحوال نسخه‌شناسی و شیوه‌های توضیح نسخه‌های خطی فارسی که نجیب مایل هروی تألیف آن را و بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی نشر آن را برعهده داشت و کتاب دایرةالمعارف بزرگ اسلامی که زیر نظر کاظم یحزودی در مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی منتشر شد.

کتاب نخست - نقد و توضیح متون - اولین کتاب مفصل در قلمرو نقد و توضیح متون به زبان فارسی است و در آن از مسائلی گوناگون نسخه‌شناسی و توضیح متون به گستردگی سخن گفته شده است. کتاب حاضر شامل ۱۷ بخش است که برخی از آنها عبارت است از: نسخه‌نویسی و ادوار آن، جایگاه رسم‌الخط در نسخه‌شناسی، توضیح نسخه‌های خطی و ضرورت، اهمیت و تاریخ آن و همچنین مصحح و خصیصه‌های تحصیلی او، نویسنده، حاصل تجربیات چندین‌ساله خود در توضیح و نسخه‌شناسی را در این اثر پیاده کرده است و برای هر نکته از مثالهای زنده استفاده کرده و به تفصیل در هر موضوعی که به گونه‌ای به توضیح متون مربوط می‌شد بحث و اظهارنظر کرده است. ضمن آنکه نمونه‌هایی از خطاهای متون مصحح منتشر شده فارسی را ذکر کرده است. در پایان کتاب، فهرست اعلام و نیز فهرست مصطلحات نظام نسخه‌شناسی و

تصحیح نسخ خطی بر ارزش آن افزوده است.

از ویژگیهای کتاب دایرةالمعارف بزرگ اسلامی نیز، پژوهش گسترده رده‌بندی دقیق عناوین مندرجی با ابعاد گوناگون و تکیه بر منابع فراوان است. مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی که سازمانی است علمی و تحقیقاتی، مسئولیت تدوین دایرةالمعارفهای اسلامی، عمومی و تخصصی را برعهده گرفته است.

در سال ۷۱، در دهمین دوره کتاب سال نیز عناوین کتابهای حوزه کلیات رشد ۲۰ درصدی داشت. در این سال از ۱۷۷ عنوان کتاب این حوزه که به ترتیب ۵۱، ۱۱۹ و ۷ عنوان آن تألیف، ترجمه و تصحیح را شامل می‌شد، باز هم دو کتاب منتخب و ممتاز معرفی شد.

عنوان یکی از کتب برگزیده این دوره فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه جمهوری اسلامی ایران و تاریخ علوم و تراجم دانشمندان اسلامی است که محمدباقر جنتی به کوشش سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی نگارش آن را برعهده داشته؛ ضمن آنکه همین سازمان و سروش (انتشارات صدا و سیما) آن را به چاپ رساندند. برگزیده دیگر این دوره تاریخ مجلات کودکان بود که مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نشر آن را برعهده داشت و مرحوم منصور حسین‌زاده آن را تدوین و گردآوری کرده بود.

هرچند کتابخانه‌های کشور ما هزاران نسخه بسیار ارزشمند از کتابهای عربی و اسلامی را جمع آورده‌اند، ولی متأسفانه هنوز این کتابها بطور شایسته معرفی نشده‌اند و جهان عرب و غیر آن از این ذخایر گرانبها اطلاعی ندارند. مسلماً فهرست کردن معرفی آنها امری ضروری و خدمت‌شایان به معارف اسلامی و نشان‌دهنده اهتمام و عنایت ایرانیان به میراث فرهنگی اسلامی است. از این رو، کتاب فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران و تاریخ علوم و تراجم دانشمندان اسلامی با شیوه خاص خود در زبان فارسی اثری ابتکاری و منحصر به فرد است و بدون تردید راه همواری را پیش روی محققان اسلام و اسلام‌شناسان قرار می‌دهد.

در چهارمین و هجدهمین دوره برگزاری کتاب سال، هیچ کتابی از حوزه کلیات از سوی هیئت‌داوران حایز رتبه نشد و در این دو سال «کلیات» بدون کتاب سال ماند

واقعی که در فرهنگهای مذکور ضبط شده است، استخراج و طبقه‌بندی شوند. نکته قابل توجه دیگر این است که این فرهنگ بر اصل برابری پایه‌گذاری شده است و چون در فرهنگهای دوزبان، برخلاف فرهنگهای یک‌زبان، تعریف واژه به تنهایی مشکل‌چندانی را برای مراجعه‌کننده حل نمی‌کند، نهایت تلاش به عمل آمده تا با بهره‌گیری از فرهنگهای دیگر، برابری دقیق فارسی برای معانی گوناگون واژه‌های انگلیسی انتخاب و ثبت شود.

اگرچه در سالهای ۶۹ تا ۷۲ در حوزه کلیات شاهد روند رو به صعود عناوین کتابهای حوزه کلیات بودیم، در دوازدهمین دوره یعنی در سال ۷۳ این روند آهنگ ووبه رشد را از دست داد و سیر نزولی پیدا کرد. در این سال، آمارها کاهش ۱۰ درصدی عناوین کتابهای این حوزه را نشان می‌دهد. کاهش که تا سه سال (سه دوره متوالی) ادامه یافت و هر ساله نسبت به سال قبل افت بیشتری کرد. کاهش ۱۰ درصدی سال ۷۳، در سال ۷۴، ۲۵ درصد و در سال ۷۵ نزدیک به ۴۰ درصد بود.

در دوازدهمین دوره کتاب سال، از مجموع ۲۰۲ عنوان کتاب در حوزه کلیات (۱۵۳ عنوان تألیف، ۳۸ عنوان ترجمه و ۱ عنوان تصحیح)، دو کتاب با عناوین فهرستگان کشاورزی ایران (۵ جلد) اثر نسرین‌دخت عماد خراسانی و کتاب مروری بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی تألیف دکتر علمی جری توسط هیئت‌داوران برگزیده شد که نخستین را مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی و اقتصاد وزارت کشاورزی و دیگری را نشر کتابخانه (دبیرخانه هیأت‌امای کتابخانه‌های عمومی کشور) به چاپ رساندند.

کتاب فهرستگان کشاورزی ایران شامل کلمه منابع فارسی و غیرفارسی، اعم از کتاب، مقاله، پایان‌نامه و گزارش مربوط به کشاورزی ایران از دوران قدیم تا سال ۶۹ است. از آنجا که برای هرگونه پژوهش علمی در زمینه‌های گوناگون کشاورزی، شناخت و ارزیابی پژوهشهای انجام شده در گذشته ضروری است، فهرستگان کشاورزی ایران با چنین منظوری تدوین شده و برای نخستین بار به صورت «جامع» منتشر شد. فهرستگان کشاورزی ایران در حکم ابزاری مطمئن است که از طریق آن پژوهشگران می‌توانند به منابع موجود دست یابند.

کتاب مروری بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی نیز مشحون از رهنمودهای مفید در ایام مختلف اطلاعات و اطلاع‌رسانی است که با شیوه‌های علمی مورد بررسی قرار گرفته است و نیازها و برنامه‌های اطلاعاتی جهان سوم و کشورهای اسلامی با دیدی ابتکاری ارائه شده است. کتاب در مجموع، خالی از حشو و زواید و به زبانی گویا و نور از تکلف است.

در سیزدهمین دوره برگزاری کتاب سال (سال ۷۴) از مجموع ۱۵۰ عنوان کتاب در حوزه کلیات (۱۱۳ عنوان تألیف و ۳۷ عنوان ترجمه)، کار گروهی دایرةالمعارف تشیع برگزیده شد که نشر مجبى مسئولیت انتشار آن را برعهده داشت.

دایرةالمعارف تشیع که بالغ بر ۱۲ جلد خواهد شد، مجموعه‌ای است از بیست هزار مقاله کوتاه و بلند تألیفی دربارهٔ کل معارف تشیع در جهان، به‌ویژه ایران، از صدر اسلام تا دوران حاضر که با همکاری گروهی زنده از علمای حوزه‌های علمیه و دانشگاهها نوشته شده است. برای نخستین بار است که چنین دایرةالمعارفی به زبان فارسی و با رعایت جوانب علمی و تحقیقی منتشر می‌شود. این اثر از نظر وحدت فریقین و مذاهب اسلامی، نیز اثری ستجدید و مؤثر است.

در چهاردهمین دوره برگزاری کتاب سال (سال ۷۵) در حوزه کلیات، از مجموع ۹۳ عنوان کتاب (۷۷ عنوان تألیف و ۱۶ عنوان ترجمه)، دو کتاب از سوی هیئت‌داوران، ممتاز اعلام شد: کتاب رده PJA ادبیات عربی با تنظیم و تدوین باسمه رضایی که کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران آن را به چاپ رساند و دیگری کتاب فرهنگنامه قرآنی در ۴ جلد کار گروه فرهنگ و ادب بنیاد پژوهشهای اسلامی که با نظارت دکتر یاقفی در بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی منتشر شد.

مؤلف کتاب تاریخ مجلات کودکان نیز با توجه به اهمیت تاریخ مطبوعات ایران، با تلاشی درخور تقدیر به بررسی تحلیلی مطبوعات کودکان و نوجوانان پرداخته و اثری ارزشمند از خود به یادگار گذاشته است. در این کتاب با توجه به اینکه هدف از تألیف تاریخ مجله‌های کودکان در ایران، ترسیم بخشی اساسی از تاریخ ادبیات کودکان است، شیوه بررسی مجله‌های کودکان نیز، حتی‌الامکان بر اساس تقسیم‌بندی دوره‌ای صورت گرفته است و در آن محدوده‌ای از زمان انتشار اولین مجله کودکان ایران تا پیروزی انقلاب اسلامی موردتوجه بوده است.

در سال ۷۱ یعنی پانزدهمین دوره نیز روند رشد عناوین کتابهای حوزه کلیات ادامه پیدا کرد و نسبت به سال قبل (۲۵ درصد افزایش یافت. در این دوره از مجموع ۲۲۵ عنوان کتاب در حوزه کلیات (۱۶۸ عنوان تألیف و ۵۷ عنوان ترجمه)، دو کتاب برگزیده شد: کتاب رده PIR زبانها و ادبیات ایرانی که مانند صديق بهزادی آن را تهیه کرده بود و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران عهده‌دار نشر آن بود؛ و کتاب فرهنگ معاصر انگلیسی - فارسی که محمدرضا باطنی با دستپاوری قانعمه آژیمهر آن را تألیف کرده بود و توسط انتشارات فرهنگ معاصر به چاپ رسید.

رده PIR زبانها و ادبیات ایرانی اثری است کاملاً مستند و متکی به کتابشناسی‌ها، فهرس کتابخانه‌ها و فهرس نسخ خطی؛ و نخستین کوشش است که با توجه به نیاز کتابخانه‌های کشور در زمینه گسترش موضوعات مربوط به زبانها و ادبیات ایرانی، براساس نظام رده‌بندی کتابخانه کنگره به عمل آمده است.

از منظری دیگر این طرح کوششی است در راه آسانتر کردن کار پژوهش، تنظیم و سازماندهی علمی کتابها و نوشته‌های مربوط به زبانها و ادبیات ایرانی در کتابخانه‌ها یا نمایه‌سازی آنها در کتابشناسی‌ها و فهرستها.

ازجمله اهمیتهای کتاب برگزیده فرهنگ معاصر انگلیسی - فارسی غنچه‌های انگلیسی و معادلهای فارسی آن است که با نکیه بر پنج فرهنگ معتبر از زبان زنده روز گرفته شده است. توجه این فرهنگ بیشتر بر برشهای ظریف معنایی است و برای دستیابی به این هدف سعی شده است که معانی واژه‌های انگلیسی از متن مثالهای

بی‌تردید وجود مجموعه‌های غنی ادبیات عربی در ایران و سازماندهی این مجموعه‌ها، گسترش ادبیات عربی را ضروری می‌نماید و دانشمندان ایرانی نیز در جهت پرورش و رشد این زبان بسیار کوشیده‌اند. کتاب رده PJA ادبیات عربی که برای پاسخگویی به نیاز محققان تهیه شده است، موضوعی و الفبایی است و شیوه تنظیم آن بسیار منسجم و هماهنگ است؛ به طوری که نمایه الفبایی دقیق و جامع آن، بازیابی اطلاعات را تسهیل می‌کند. از امتیازات خاص این کتاب آن که، این رده پس از کاربرد آن در کتابخانه ملی صورت گرفته و براساس نمونه‌های علمی، توسعه یافته و تکمیل شده است.

کتاب ۲ جلدی فرهنگنامه قرآنی نیز با توجه به نیازی که به دانستن معانی دقیق واژه‌های قرآنی برای مسلمانان ایران وجود داشت و اعتقاد و علاقه‌ای که به این مهم از خود نشان دادند به رشته تحریر درآمد.

اندیشه نوین و فرهنگنامه قرآنی در سال ۱۳۴۸ خورشیدی به ذهن شادروان دکتر احمدعلی رجایی بخارایی رسید و سپس به همت گروه فرهنگ و ادب بنیاد پژوهش‌های اسلامی و با نظارت دکتر محمدجعفر یاحقی تحقق یافت. اگرچه این کار در طی سالین، به شیوه‌های متفاوت صورت گرفته بود، اما به صورت اخیر و با این حجم و گستردگی بی‌سابقه بوده است؛ چرا که در این فرهنگنامه از ۱۳۳ قرآن که از نسخ خطی کتابخانه آستان قدس رضوی بوده استفاده شده است.

همان‌طور که پیشتر گفته شد، روند کاهش عنوانین کتابها تا سه سال ادامه یافت و در پانزدهمین دوره یعنی در سال ۷۶ این آهنگ رو به نزول از حرکت ایستاد و به بیکاره عنوانین کتابها ۷۰ درصد رشد پیدا کرد. در این سال از مجموع ۱۶۰ عنوان کتاب (۱۳۶ عنوان تألیف و ۲۴ عنوان ترجمه)، فقط کتاب زندگینامه علمی دانشوران که توسط «هوان دوبالوران» و «پنیل فیلیپ» و زیر نظر احمد بیرشک تهیه شده بود، برگزیده شد. این کتاب را انتشارات علمی و فرهنگی با همکاری بنیاد دانشنامه بزرگ اسلامی به چاپ رسانده بود.

زندگینامه علمی دانشوران مشتمل بر شرح حال، آثار و نظریه‌های علمی بیش از شش هزار دانشمند از سراسر جهان است که با تلاش علمی و عملی خود به پیشرفت تمدن بشری خدمت کرده‌اند. این کتاب مرجع در پاسخ به نیاز محققان و دانش پژوهان تدوین شده است تاریخ نه‌چندان مختصر علم نیز به شمار می‌آید که ضمن آشنا کردن خواننده با سیر علم در طول تمدن بشر، اطلاعات موثقی را درباره زندگی حرفه‌ای

دانشمندان در دسترس دوستاران علم قرار می‌دهد. ترجمه این کتاب که حاصل تلاش حداقل ۵۴ نفر از مترجمان و ویراستاران برجسته ایران است، ترجمه‌ای است بی‌کم و کاست و خالی از خشو و زواید که سعی شده در آن سبک و ساقی نویسنده اصلی حفظ شود. امتیاز خاصی این کتاب، کتابشناسی جامعی است مرکب از دو

فرهنگ لاروس عنوان نخستین کتاب برگزیده حوزه کلیات است که «خلیل جر» آن را تهیه کرده است و هیأت داوران پنجمین دوره، در سال ۶۶ آن را ممتاز اعلام کرد

آخرین کتاب برگزیده حوزه کلیات در مراسم کتاب سال دانشنامه جهان اسلام نام دارد که زیر نظر غلامعلی حداد عادل تهیه شد و در هفدهمین دوره برگزاری مراسم کتاب سال، در سال ۷۸ جایزرتبه ممتاز شد

قسمت کارهای اصلی و خواندنیهای فرعی که اطلاعات کافی درباره آثار صاحب مقاله و آثار وابسته به او را در اختیار خواننده قرار می‌دهد.

افزون بر دوره پانزدهم، آثارها در شانزدهمین دوره کتاب سال (سال ۷۷) نیز جایی از رشد ۴۵ درصدی عنوانین کتابهای حوزه کلیات است. در این سال از مجموع ۲۳۳ عنوان کتاب (۲۱۳ عنوان تألیف و ۱۹ عنوان ترجمه)، کتاب فرهنگنامه کودکان و نوجوانان که با همکاری شورای کتاب کودک و زیر نظر توران میرهادی و

ایرج جهانشاهی تهیه شده بود کتاب ممتاز حوزه کلیات شناخته شد. فرهنگنامه کودکان و نوجوانان را می‌توان گام مثبت و مؤثری در توسعه فرهنگ کتابخوانی در کشورمان به شمار آورد. این فرهنگنامه به روشی علمی و با الهام از تاریخ و فرهنگ خودی تألیف شده است. نثری روان و ساده و مناسب با دانش کودکان و نوجوانان دارد و به آسانی می‌توان روش استفاده از آن را آموخت. جداول، تصاویر و نقشه‌های متعدد (رنگی) به کار رفته در کتاب نیز فهم مطالب را برای کودکان آسانتر و دلپذیرتر می‌سازد.

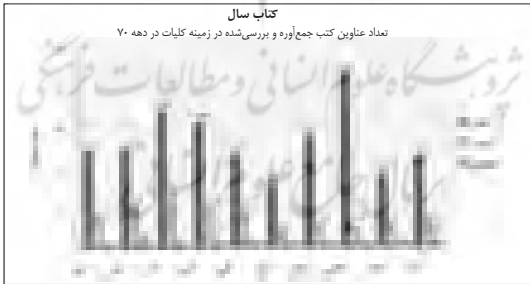
اما هرچند که طی سالهای ۷۶ و ۷۷ روند رو به رشدی را در عنوانین کتابهای کلیات شاهد بودیم، این بار در هفدهمین دوره کتاب سال (سال ۷۸) باز هم سیر نزولی عنوانین کتابهای این حوزه شدت گرفت و بیش از ۵۰ درصد کاهش نشان داد. در این دوره از ۱۱۰ عنوان کتاب کلیات (۸۹ عنوان تألیف و ۲۱ عنوان ترجمه)، کتاب دانشنامه جهان اسلام که بنیاد دایره‌المعارف اسلامی زیر نظر غلامعلی حداد عادل آن را تهیه کرده است ممتاز شناخته و معرفی شد.

دانشنامه جهان اسلام مجموعه‌ای است دربارهٔ شریعت مقدس اسلام و تاریخ و تمدن و فرهنگ ملل مسلمان از آغاز اسلام تا زمان حاضر. مقالات این دانشنامه که به ترتیب الفبایی تنظیم شده است، حوزه وسیعی از علوم و معارف را دربر می‌گیرد؛ ازجمله اصطلاحات علوم قرآنی و حدیث، فقه و کلام و عرفان و فلسفه ادبیات و هنر و سیره انبیا و اولیا و ائمه (علیهم‌السلام)، شرح حال و آرای مفسران و محدثان و فقها و متکلمان و فلاسفه و حکما و علما و عرفا و مورخان و شاعران و هنرمندان عالم اسلام، تاریخ سیاسی اسلام و سرگذشت خلفا و سلاطین و وزرا و خاندانهای حاکم، جغرافیای کشورها و بلاد اسلامی، وصف ائینه و آثار تاریخی و مذهبی و شرح اعیان و ایام دینی و ابزارها، پوشاکها، خوراکیها، گیاهان و داروهای خاص جهان اسلام، با توجه به اینکه چند دایره‌المعارف در گذشته و حال، مقالات خود را از حرف «ا» و «الف» آغاز کرده‌اند، بنیاد دایره‌المعارف اسلامی برای اجتناب از دواپاره‌کاری، این دانشنامه را از حرف «ب» آغاز کرده و چهار مجلد را به این حرف اختصاص داده است.

در هجدهمین دوره برگزاری کتاب سال (سال ۷۸) از ۱۳۸ عنوان کتاب در حوزه کلیات که شامل ۱۰۹ عنوان تألیف و ۹ عنوان ترجمه می‌شد، هیچ کتابی برگزیده نشد.

کتاب سال

تعداد عنوانین کتب جمع‌آوری و بررسی‌شده در زمینه کلیات در دهه ۷۰

کتابهای برگزیده کلیات در هجده دوره کتاب سال در یک نگاه

دوره	سال	تعداد کتاب	شناسنامه کتاب برگزیده
اول	۶۲	—	به علت عدم عنوان‌بندی کتابها در حوزه کلیات، طی سه سال هیچ آماری از کتاب سال کلیات وجود ندارد.
دوم	۶۳	—	به علت عدم عنوان‌بندی کتابها در حوزه کلیات، طی سه سال هیچ آماری از کتاب سال کلیات وجود ندارد.
سوم	۶۴	—	به علت عدم عنوان‌بندی کتابها در حوزه کلیات، طی سه سال هیچ آماری از کتاب سال کلیات وجود ندارد.
چهارم	۶۵	۴۴	هیچ کتابی در این دوره در حوزه کلیات ممتاز شناخته نشد.
پنجم	۶۶	۴۷	فرهنگ لاروس (عربی - فارسی)، خلیل جبر، ترجمه دکتر طبیبیان، تهران، امیرکبیر
ششم	۶۷	۶۸	۱ - فرهنگ گیل و دیلم، محمود پاینده، تهران، امیرکبیر ۲ - مدخل تاریخ شرق اسلامی، ژان سوازه، ترجمه نوش‌فرین انصاری، ویراسته دکتر علی‌آستر حلیمی، مرکز نشر دانشگاهی
هفتم	۶۸	۱۷	۱ - کتاب‌شناسی حافظ، گردآورنده مهرداد نیکبام، تهران، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی ۲ - معجم الفهرس لافان الاصول من الکافی، علی‌رضا پیراژش
هشتم	۶۹	۶۹	المعجم الاحصائی لافان القرآن الکریم (فرهنگ آماری کلمات قرآن کریم)، تألیف و تحقیق دکتر روحانی، انتشارات آستان قدس رضوی
نهم	۷۰	۱۴۸	۱ - نقد و تصحیح متون؛ مراحل نسخه‌شناسی و شیوه‌های تصحیح نسخه‌های خطی فارسی، تألیف نجیب مایل هروی، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی ۲ - دایره‌المعارف بزرگ اسلامی، زیر نظر کاظم بجنوردی، تهران، مرکز بنیاد دایره‌المعارف بزرگ اسلامی
دهم	۷۱	۱۷۷	۱ - فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه‌های ج. ا. و تاریخ علوم ترجمه دانشمندان اسلامی، نگارش محمدباقر جنتی، به کوشش سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، سروش ۲ - تاریخ مجلات کودکان، گردآوری و تدوین منصور حسین‌زاده، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها
یازدهم	۷۲	۲۲۵	۱ - زده PIR زبانها و ادبیات ایرانی، مانانا صدیق بهزادی، تهران، کتابخانه ملی ج. ا. ۲ - فرهنگ معاصر انگلیسی - فارسی، محمدرضا باطنی با دستیار فاطمه آفرمهر، تهران، فرهنگ معاصر
دوازدهم	۷۳	۲۰۲	۱ - فهرستگان کشاورزی ایران (۵ جلد) زیر نظر نسوین‌دخت عماد خراسانی، انتشارات وزارت کشاورزی، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی ۲ - سروری بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی، دکتر عباس حری، تهران، دبیرخانه هیات اسنای کتابخانه‌های عمومی کشور، نشر کتابخانه دایره‌المعارف تشیع، گروهی، تهران، نشر مجیدی
سیزدهم	۷۴	۱۵۰	۱ - زده PIA ادبیات عربی، تنظیم و تدوین باسمه رضایی، تهران، کتابخانه ملی ج. ا. ۲ - فرهنگنامه قرآنی (۴ جلد) گروه فرهنگ و ادب بنیاد پژوهشهای اسلامی با نظارت دکتر یاققی، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی
چهاردهم	۷۵	۹۳	زندگی‌نامه علمی دانشوران، یونان دو بولوران، پینل قلیپ زیر نظر احمد بیروشک، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی با همکاری بنیاد دانشنامه بزرگ اسلامی
پانزدهم	۷۶	۱۶۰	فرهنگنامه کودکان و نوجوانان، شورای کتاب کودک زیر نظر توران میرهادی و ایرج جهان‌شاهی
شانزدهم	۷۷	۲۳۲	دانشنامه جهان اسلام، بنیاد دایره‌المعارف اسلامی، زیر نظر غلامعلی حداد
هجدهم	۷۸	۱۱۰	هیچ کتابی در این دوره ممتاز شناخته نشد.
	۷۹	۱۳۸	